

ליכוד-עבודה-קדימה, עכשיו

דן בן-דוד

השקיעה המדינית והסכנות הבטחוניות מתחזרות לעומת משמעות נקודת האל-חזור החברתית-כלכלית הנמצאת מעבר לפינה. היום נפגשים נתניה ולבני. ביחד עם ברק, זו שעתכם. שלפו את הצפרדע המנמנם מהמים המתחממים כל עוד ניתן.

צפרדע שנזרק לסיר מים רותחים יקפוץ ישר החוצה. אך לצפרדע הנמצא בסיר על אש שאינו מבחין במים המתחממים כבר לא יהיה הכח לקפוץ כאשר יבין מה עומד להיות סופו.

אירן על הסף ולמחבלים מעבר לגבולות הצפוניים והדרומיים של מדינת ישראל יש היום הכח לשגר טרור בהיקפים שלא הכרנו לכל הערים בישראל. אם אין בכך די, מעמדה של ישראל בעולם נפילה חופשית. הדלגיטימציה והדמוניזציה שעושים למדינה בחו"ל גוברים כמו צונאמי.

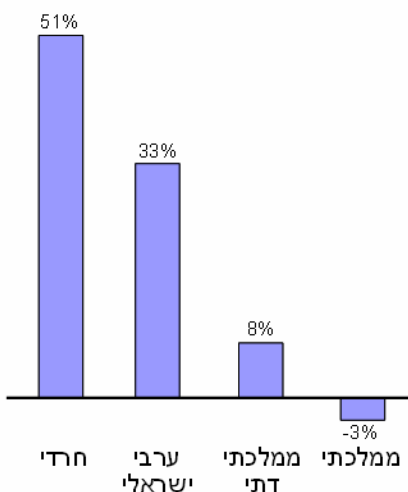
המדינה היחידה שעדיין מביעה נכונות כלשהיא לבלום את הסחף היכול להתגלגל בקלות ובמהירות לסנקציות משפטיות וכלכליות נגד ישראל היא ארצות הברית (וגם שם, מה שמתחולל היום בקמפוסים האמריקאים יבוא לידי ביטוי בעוד מספר שנים כאשר הבוגרים יחלו לתפוס את מקומם בהנהגת המדינה), אותה מדינה שלוחצת על ישראל להחליט אם בניה נוספת מעבר לקו הירוק חשובה מהשארית מטריית ההגנה שהם מעניקים לנו בפורומים בינלאומיים. אם היה אי פעם זמן ששלוש המפלגות המשקפות את הזרם המרכזי של החברה הישראלית צריכות לחבור יחדיו להנהגת המדינה כדי לעצור את הנפילה החופשית במעמדה הבינלאומי, עכשיו זה הזמן.

עד כמה שחיבור זה חשוב מההיבט המדיני-בטחוני, הוא קריטי עוד יותר – אם זה בכלל אפשרי – מנקודת מבט פנימית, חברתית-כלכלית. מאז שנות השבעים, רמת החיים בישראל אמנם עלה, אך היא הולכת ונסוגה במונחים יחסיים מהמדינות המובילות במערב, בזמן ששיעורי העוני ואי-השוויון בהכנסות הגיעו לרמות שהינן בין הגבוהות במערב. מדובר בתוואים שאינם בני קיימא בטווח הארוך.

הסיבה העיקרית להתדרדרות הנמשכת יותר משלושה עשורים ברציפות היא שחלק הולך וגדל של החברה הישראלית אינו מקבל את הכלים ואת התנאים להתמודדות במשק פתוח, תחרותי ומתקדם. טיפול שורש – בניגוד לטיפול סימפטומטי – צריך לכלול שלושה מעגלי מדיניות ברמות האישיות, הסביבתיות, והאסטרטגיות. אלה מפורטים במסמך שהוציא מרכז טאוב ב-2009 לממשלה והכנסת החדשות: "תכנית מערכתית לצמצום פערים, הקטנת עוני והגברת צמיחה בישראל" ואין זה המקום לפרטם כאן. הבעיה אינה במציאת פתרונות אלא בהיעדר מסוגלות ביצועית מבחינה פוליטית.

שינויים במספר התלמידים בתי ספר יסודיים

שיעורי שינוי בין שנות הלימודים 2000 ו-2009 לפי זרמים בחינוך

מקור: מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל נתונים מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

דוגמא אחת יכולה להמחיש עד כמה פשוטה הבעיה לזיהוי, באיזו מהירות היא מקדמת את המדינה לנקודת האל-חזור, ומה צריך להיות הפתרון שממשלות בישראל אינן מסוגלות להעביר ולהנחיל. בקרב גברים יהודים לא-חרדים בגילאי העבודה העיקריים (34-54), שיעורי אי-התעסוקה הינם גבוהים ב-25 אחוזים מהממוצע במערב. שיעור אי-התעסוקה אצל גברים ערבים ישראלים הינו יותר מפי שניים מהממוצע המערבי בזמן ששני שלישים מהגברים החרדים בגילאי העבודה העיקריים אינם מועסקים – לעומת שיעור אי-תעסוקה של 21 אחוז "בלבד" אצל גברים חרדים בסוף שנות השבעים ולעומת ממוצע של 12 אחוז בקרב גברים במערב היום.

כבר היום, כמחצית מכלל הילדים במערכת החינוך היסודית נמצאים בזרם החרדי או הערבי. כפי שניתן לראות בתרשים, במהלך העשור האחרון בלבד, מספר התלמידים הערבים גדל בשליש ומספר התלמידים החרדים גדל ב-51 אחוז בזמן שבחינוך הממלכתי ישנם פחות תלמידים היום מלפני עשור.

מעבר לסוגיית התמיכות בהיקף המאפשר לאנשים בריאים לבחור באי-עבודה כדרך חיים ולסוגיית אכיפת חוקי המדינה בכל הקשור לתעסוקה, קיימת בעיה החינוך. במשק מודרני, הביקוש לעובדים משכילים ומיומנים גדל בהתמדה בזמן שקיימת ירידה – במונחים יחסיים – בביקוש לעובדים בעלי רמת השכלה נמוכה.

רמת החינוך שמקבלים ילדי ישראל נמצאת היום בתחתית העולם המערבי. חלק הולך וגדל של התלמידים בארץ אינו מקבל ארגז כלים שיאפשר השתלבות נאותה במשק תחרותי. נחוצה רפורמה כוללת במערכת החינוך בכל הנוגע למה שלומדים (התמקדות רבה יותר בתחומי יסוד), למי שמלמדים (אופן הבחירה, ההכשרה והתגמול של מורים) ולאופן הניהול, התקצוב והבקרה של המערכת (מהרמה הבית ספרית ועד לרמת המשרד כולו).

בהקשר של החרדים וערביי ישראל, רמת החינוך שהם מקבלים בתחומי הליבה נמוכה עוד יותר. בזמן שלכל אדם הזכות לבחור את אורח חייו, אין לו הזכות למנוע מילדיו את הכלים לעבוד ולהתפרנס באופן עצמאי כשיגדלו. בקונסטלציות הפוליטיות שהכרנו עד היום, אין כל סיכוי שמדינת ישראל תוכל להחיל את ריבונותה על בתי הספר החרדיים ולקבוע שתלמידי המערכת יקבלו – בנוסף ללימודי הקודש שבהם חפצים הוריהם – חינוך התואם את הצרכים של משק תחרותי ושל חברה מודרנית. באותם קונסטלציות פוליטיות יש סיכוי דומה (כלומר, אפסי) לתת תקצוב דיפרנציאלי מספק לבתי ספר במגזר הערבי לצד פיקוח, בקרה וניהול שיבטיחו שדרוג משמעותי ברמת החינוך הבסיסי שמקבלים ערביי ישראל.

הקשר בין חינוך לבין תעסוקה, ילודה, עוני וצמיחה מוכר ומוכח בכל רחבי העולם וגם בישראל. זהו מרכיב מרכזי (אם כי, לא בלעדית) בהגברת התעסוקה והצמיחה ובהקטנת מימדי העוני. לאור העובדה שבוגרי מערכת החינוך הממלכתית – אלה שניהלו את המדינה מאז הקמתה – כבר שייכים למיעוט בבתי הספר היסודיים, עם 39 אחוז מהתלמידים, החשיבות של החינוך שמקבלים הילדים שיושבים היום על ספסל הלימודים צריכה להיות ברורה לכל. הם יקבעו את עתיד המדינה – ואם בכלל יהיה לה עתיד.

כאשר מביטים מהצד במה עוסקים אותם בוגרים של המערכת הממלכתית הנמצאים בממשלה ובכנסת ומה עומד כאן על הפרק, קשה להבין איך הם לא מצליחים להבדיל בין טפל ועיקר. היום ישנם עדיין – בקושי – מספיק חברי כנסת המסוגלים לחבור יחדיו ולהציל את עתיד המדינה. בעוד מספר שנים, למפלגות שאליהם שייכים אותם חכ"ים כבר לא יהיה יותר רוב בכנסת. אז, הילדים של היום כבר יהיו מבוגרים. אם לא יזכו היום לחינוך הטוב בעולם – וזה חייב לכלול את האוכלוסיה החרדית והערבית – יהיה מאוחר מדי להקנות להם את הכישורים שיספקו לישראל את המהנדסים והרופאים שאליהם תזדקק למחייתה ולהגנתה.

קדימה, לעבודה ולליכוד מנהיגותי. זו העת להתעשת.

הכותב הוא מנהל מרכז טאוב לחקר מדיניות חברתית בישראל וכלכלן באוניברסיטת תל-אביב. הדעות המובאות כאן הן של הכותב בלבד.